

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Avaldamismärge:

Riigikogu
seadus
algtekst
RT 1991, 21, 257

Eesti Vabariigi omandireformi aluste seadus

Vastu võetud 13.06.1991

I. Üldsätted

Paragrahv 1. Seaduse ülesanded

Omandireformialusteseadus määrab kindlaks omandireformi eesmärgi, sisu, objekti, subjektid ja omandireformi korra ning on aluseks muudele omandireformiks vajalikele normatiivaktidele.

Paragrahv 2. Omandireformi eesmärk

(1) omandireformi eesmärk on omandussuhete ümberkorraldamine omandipuutumuse ja vaba ettevõtluse tagamiseks, omandiõiguse rikkumisega teatud ühelekohtu heastamine ning eeldusteloomine turumajandusele üleminekuks.

(2) Omandireformikäigusvaratagastamine või kompenseerimine endistele omanikele või nende õigusjärglastele ei tohikahjustada teistsikuteseadusega kaitstud huveega tekitada uut ülekohut.

Paragrahv 3. Omandireformi sisu ja objekt

(1) Omandireformi käigus tagastatakse või kompenseeritakse õigusvastaselt võõrandatud vara:

1) Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1990. a. 19. detsembri otsusega "Omandiõiguse järjepidevuse taastamisest" ebaseaduslikuks tunnistatud normatiivaktide alusel natsionaliseeritud vara (denatsionaliseerimine);

2) kollektiviseerimisel ühistatud vara (dekollektiviseerimine);

3) õigusvastase repressioonidega või muul omanikuõigusi rikkuval viisil võõrandatud vara.

(2) Omandireformikäigusmuudetakse vara omandivormi järgmiselt:

1) riigi omanduses oleva vara antakse tasuta munitsipaalomandusse (vara munitsipaliseerimine);

2) riigi omanduses olev või munitsipaalomandusse antud vara antakse tasuta eraomandusse (vara erastamine);

3) varem riigi poolt kooperatiivsetele, riiklik-kooperatiivsetele ja ühiskondlikele organisatsioonidele tasuta üleantud vara tagastatakse Eesti Vabariigile (vara taasriigistamine).

(3) Varatagastatakse, kompenseeritakse või antakse ühele käesolevas seaduses ning muudes Eesti Vabariigi normatiivaktides sätestatud tingimustel ja korras.

Paragrahv 4. Omandireformi õigustatud subjektid

Omandireformi õigustatud subjektid on isikud, sealhulgas riik, kellele on seaduse järgi õigus nõuda vara tagastamist või kompenseerimist või õigus nõuda või taotleda vara tasuta eest või tasuta üleandmist.

Paragrahv 5. Omandireformi kohustatud subjektid

Omandireformi kohustatud subjektid on riik ja teised isikud, kes on seaduse järgi kohustatud omandireformi õigustatud subjektidele vara tagastama või kompenseerima või vara tasuta eest või tasuta üle andma.

II. Õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamine ning kompenseerimine

6. Vara õigusvastase võõrandamise mõiste

(1) Vara õigusvastane võõrandamine on omaniku tahte vastaselt temalt vara üravõtmise või tema panek olukorda, kus ta on sunnitud reaalse repressiooniohu tõttu vara ära andma või maha jätma, kui normatiivaktid, mille alusel vara võõrandati, on tunnistatud ebaseaduslikeks või kui vara võõrandati ebaseaduslike otsuste alusel või ametisikute omavoli tõttu.

(2) Vara õigusvastase võõrandamisena käsitatakse käesolevas seaduses natsionaliseerimist, kollektiviseerimist, õigusvastaste repressioonide, sealhulgas massirepressioonide käigus ning muul käesoleva paragrahvi 1. lõikes toodud tunnustele vastaval viisil toimepandud vara võõrandamist ajavahemikus 16. juunist 1940. a. kuni 1. juunini 1981. a.

(3) Õigusvastane repressioon on käesoleva seaduse tähenduses on niikohtulik kui ka kohtuvälise repressioon (surmanuhtlus, vabadusekaotus, asumisele- või väljasaatmine või küüditamine) ebaseadusliku või hiljem ebaseaduslikuks tunnistatud otsuse alusel.

(4) Reaalne repressioonioht on käesoleva seaduse tähenduses on niikohtulik kui ka kohtuvälise repressioon (surmanuhtluse, vabadusekaotuse, asumisele- või väljasaatmise või küüditamise) oht.

(5) Õigusvastasel võõrandatud vara tagastatakse või kompenseeritakse ühtsetel alustel, olenemata käesoleva paragrahvi 2. lõikes sätestatud õigusvastase võõrandamise viisist, välja arvatud käesolevas seadluse paragrahv 13 lg. 3 ja paragrahv 14 sätestatud juhtudel.

Paragrahv 7. Õigusvastaselt võõrandatud vara endised omanikud omandireformi õigustatud subjektidena

(1) Õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamist või kompenseerimist on õigustatud nõudma:

1) füüsilised isikud, kelle varanatsionaliseeriti või kollektiviseerimise käigus ühistati, samuti

isikud, kelle vara võõrandati õigusvastaste repressioonide käigus jakes on rehabiliteeritud, kuid elavad käesolevas seaduse jõustumise ajal alaliselt Eesti Vabariigi territooriumil, mis käesoleval ajal allub Eesti Vabariigi jurisdiktsioonile, või kui neil oli 1940. a. 16. juunil Eesti Vabariigi kodakondsus;

2) füüsilised isikud, kelle vara võõrandati õigusvastasel ebaseaduslike otsuste alusel või ametiisikute omavoli tõttu või kesolidisunnitüüpse repressiooniohu tõttu omavara andma või maha jätma, kui nad käesoleva seaduse jõustumise ajal elavad alaliselt Eesti Vabariigi territooriumil, mis käesoleval ajal allub Eesti Vabariigi jurisdiktsioonile, või kui neil oli 1940. a. 16. juunil Eesti Vabariigi kodakondsus ning ebaseadusliku otsuse, ametiisikute omavoli või reaalse repressiooniohu olemasolu on kohtulikult tõendatud;

3) füüsilised isikud, kes on käesoleva lõike 1. ja 2. punktis tähendatud isikute pärijad käesolevaseaduse paragrahvis 8 sätestatud tähenduses ja tingimustel;

4) organisatsioonid käesolevaseaduse paragrahvis 9 sätestatud tähenduses ja tingimustel;

5) Eesti Vabariigi kohaliku omavalitsuslikustaatusega vallad, alevid ja linnad, samuti maakonnad ja vabariiklikud linnad, kelle territooriumil asus 1940. a. 16. juunil munitsipaalomandusse kuulunud õigusvastasel võõrandatud vara;

6) Eesti Vabariigi vara osas, mis oli 1940. a. 16. juunil Eesti Vabariigi omanduses.

(2) Välisriikide, nende juriidiliste isikute ja kodanike ning kodakondsuseta isikute, välja arvatud käesoleva paragrahvi 1. lõike 1.-4. punktis nimetatud isikud, omanduses olnud ja Eesti Vabariigis asunud õigusvastasel võõrandatud vara tagastamise või kompenseerimise taotlused lahendatakse Eesti Vabariigi ja vastava riigi vahelise kokkuleppega.

Paragrahv 8. Pärijad omandireformi õigustatud subjektidena

(1) Kui õigusvastasel võõrandatud vara endine omanik on surnud ja ta on teinud testamendi, on omandireformi õigustatud subjektiks testamendijärgsed pärijad testamendis määratud ulatuses.

(2) Endise omaniku testament peab vastamassele tegemise ajal kehtinud seaduse nõuetele ja olema tehtud ennetestamendis märgitud vara õigusvastast võõrandamist või pärast käesoleva seaduse kehtestamist.

(3) Kui õigusvastasel võõrandatud vara endine omanik on surnud ning tema testamenti ei ole või see ei vastaks käesoleva paragrahvi 2. lõike nõuetele või testamenti ei ole maksmiseks õigusvastasel võõrandatud vara, on kasko õigusvastasel võõrandatud varavõi selle testamendis märkimata osaluses omandireformi õigustatud subjektid:

1) endise omaniku vanemad, abikaasa ja lapsed võrdsetes osades;

2) endise omaniku lapse abikaasa, kui endise omaniku laps on surnud (sõltumata surma ajast), ning endise omaniku lapselapsed ja teised alanejad sugulased, kui nende vanem on surnud (sõltumata surma ajast), võrdsetes osades, kusjuures neil on õigus nõuda ainult selle vara tagastamist või kompenseerimist, millele oleks olnud õigus nende abikaasal või vanemal.

(4) Lapsendajatel ja lapsendatud on õigusvastasel võõrandatud vara tagastamisel või kompenseerimisel võrdsed õigused käesoleva paragrahvi 1. ja 3. lõikes näidatud isikutega.

(5) Õigusvastasel võõrandatud vara pärijatenakäsitatakse ainult käesoleva paragrahvi tähendatud isikuid.

Kui endise omaniku pärija on surnud, ei lähe temale kuuluva pärandiosa taotlemise õigusile tema pärijatele, välja arvatud käesoleva paragrahvi 3. lõike 2. punktis tähendatud isikud.

Paragrahv 9. Organisatsioonid omandireformi õigustatud subjektidena

(1) Omandireformi õigustatud subjektid on Eesti Vabariigis kuni 1940. a. 16. juunini tegutsenud ühiskondlikud organisatsioonid ja usuühingud, kui nende põhikirjaline tegevus ei ole katkenud.

(2) Käesoleva paragrahvi 1. lõikes märgitud organisatsiooni õigustolla omandireformi õigustatud subjektiks tunnistabja mitme organisatsiooni vahelised vaidlused lahendab kohus.

Paragrahv 10. Organisatsiooni omandireformi õigustatud subjektiks tunnistamise kord

(1) Kohus, saanud käesoleva seaduse paragrahvi 9 lg. 1 märgitud organisatsioonilt avalduse omandireformi õigustatud subjektiks tunnistamise kohta, avaldab kümne päevajooksul vabariiklikus ajalehes vastava kuulutuse.

(2) Kolmekuu jooksul kuulutuse ilmumise päevast arvates peavad kõik isikud, kellel on vastuväiteid esitatud avaldusele, teatama sellest kohtule.

(3) Kohus peab asja läbivaatamisele kutsuma kõik käesoleva paragrahvi 1. ja 2. lõikes nimetatud isikud.

(4) Käesoleva paragrahvi 1. lõikes märgitud avaldustule esitadakohtule organisatsiooni 1940. aasta 16. juuni asukoha järgi.

Paragrahv 11. Õigusvastasel võõrandatud vara omandireformi objektina

(1) Omandireformi objektiks on õigusvastasel võõrandatud maajamundusobjektid, ehitised, laevad, põllumajandusinventar, tootmishoonetehooned, aktsiad ja osatähed, arvestamata neil lasunud võlg.

(2) Omandireformi objektiks oleva vara maksumus määratakse kindlaks Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt kehtestatud korras.

Paragrahv 12. Õigusvastasel võõrandatud vara tagastamine

(1) Riigi- ja kohaliku omavalitsuse organid, teised juriidilised ja füüsilised isikud, kelle omanduses asub omandireformi objektiks olev õigusvastasel võõrandatud vara, on kohustatud selle õigustatud subjektidele tagastama, kui käesolevast seadusest ei tulene teisiti.

(2) Kui tagastamisele kuuluvat vara on õigustatud nõudma mitu isikut, kuulub vara tagastamisele, kui vähemalt üks isik sedanõuab, kusjuures vara tagasisaanud isik peab kompenseerima teistele isikutele nende osa.

(3) Omandireformi objektiks olev õigusvastasel võõrandatud vara ei kuulu tagastamisele, kui:

1) omandireformi õigustatud subjektide nõua vara tagastamist, vaid soovivad selle kompenseerimist;

2) vara ei ole säilinud endisel individualiseeritaval kujul;

3) vara on füüsilise isiku heauskses omanduses;

4) varaksonriigi, juriidilise isiku või munitsipaalomanduses olev ehitis, mida valdavad füüsilised või juriidilised isikud rendilepingu alusel ja õigustatud subjektide olemasoleva lepingu alusel tulenevaid õigusjäreldusi kohustusi;

5) Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsusel praegu riigi omanduses oleva kultuuri- või sotsiaalobjekti või riikliku kaitse aluse objekti tagastamine kahjustab Eesti Vabariigi huve või kohaliku omavalitsuse volikogu otsusel praegu munitsipaalomanduses või tema haldus territooriumil asuva juriidilise isiku omanduses oleva kultuuri- või sotsiaalobjekti või kohaliku kaitse aluse objekti tagastamine kahjustab kohaliku haldusüksuse huve;

6) vara asub territooriumil, mis käesoleval ajal eiallu Eesti Vabariigi jurisdiktsioonile. Nimetatud varatagastamise küsimused lahendatakse riikide vahelisel läbirääkimistega. Omandireformi õigustatud subjektidel on õigus nõuda nimetatud varakompenseerimist, millisel juhul nad kaotavad õigused nõuda hiljem vara tagastamist.

(4) Riigi, juriidilise isiku või munitsipaalomanduses olev elamu, mida füüsilised isikud kasutavad eluruumi tüüri lepingu alusel, kuulub tagastamisele ainult juhul, kui omandisreformi õigustatud subjekt, kes nõuab elamu tagastamist, võtab endale kõik üürnikuga varem sõlmitud tüüri lepingust tulenevad õigused ja kohustused. Tagastatavas elamus elavatel üürnikel on sel juhul õigus taotleda uue eluruumi saamist.

(5) Varatagastamise protseduurilised küsimused otsustab Eesti Vabariigi Valitsus või kohaliku omavalitsuse täitevorgan Eesti Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud korras.

(6) Eesti Vabariigi Ülemnõukogu või kohaliku omavalitsuse volikogu otsusel võib vara tagastamisel teha kohustuseks selle senise sihtotstarbelise kasutamise võiselle vara kohta kehtestatud kaitserežiimi täitmise. Nimetatud kohustuse täitmine tagatakse Eesti Vabariigi Valitsuse või kohaliku omavalitsuse täitevorgani ja omandireformi õigustatud subjekti vahel sõlmitud lepinguga.

Paragrahv 13. Õigusvastaselt võõrandatud vara kompenseerimine

(1) Kui omandireformi objektiks olev õigusvastaselt võõrandatud vara on hävinud, kui seda eitatakse käesoleva seaduse paragrahv 12 lg. 3. ja 4. alusel või kui varaks on aktsiad võiosatähed, kompenseerib selleriik.

Füüsilised isikud, juriidilised isikud ja kohaliku omavalitsuse organid, kelle omanduses on õigusvastaselt võõrandatud vara, mida ei tagastata käesoleva seaduse paragrahv 12 lg. 3 ja 4 sätestatud juhtudel, või kelle omanduses vara on hävinud või muul viisil tema omandusest väljaläinud, ei ole kohustatud kompensatsioonimaksma, välja arvatud käesoleva seaduse paragrahvis 14 sätestatud juhud.

(2) Vara väärtus kompenseeritakse käesoleva seaduse paragrahv 7 lg. 1 punktides 1-4 nimetatud isikutele.

(3) Õigusvastaselt represseeritud ja rehabiliteeritud isikutele kompenseeritakse Eesti Vabariigi Ülemnõukogu määratud ulatuses käesoleva seaduse paragrahv 11 lg. 1 alusel omandireformi objektiks.

(4) Saamata jäänud tulu ei kompenseerita.

(5) Vara väärtus kompenseeritakse õigusvastase võõrandamise aegsest maksumusest lähtudes. Kui tagastatava vara väärtus on vähenenud, kompenseeritakse väärtuste vahe. Kui tagastatava vara väärtus on suurenenud, kompenseerib isik, kellele vara tagastatakse, väärtuste vahe.

(6) Kui ei ole võimalik tõendada õigusvastaselt võõrandatud vara maksumust, kompenseeritakse see Eesti Vabariigi Ülemnõukogu määratud ulatuses.

Paragrahv 14. Ühistatud vara tagastamine või kompenseerimine

(1) Kolhoosideloomisel ühistatud varatagastatakse või kompenseeritakse samadel alustel muu õigusvastaselt võõrandatud varaga, kui käesolevast seadusest või muudest Eesti Vabariigi seadustest ei tulene teisiti.

(2) Ühistatud varaselle endiste omanike register koostatakse käesoleva seaduse paragrahv 16 lg. 3 märgitud korras eraldi registrina.

(3) Kui ühistatud varaei ole võimalik tagastada, kompenseerib selle Eesti Vabariigi seadustega sätestatud korras:

- 1) kolhoos, mille asutamisel varatagastati, kolhoosi reorganiseerimise korral see kolhoos, mille omandusse ühistatud vara anti;

- 2) muu juriidiline isik, misonasutatud kolhoosi reorganiseerimise või likvideerimisel, kuita on kolhoosi õigusjärglane või talle on üle antud kas kogu kolhoosi varad või osa sellest;

- 3) riik, kui varatagastamisel asutatud kolhoos on reorganiseeritud riiklikul omandil põhinev aksettevõtteks; kui kolhoosi õigusjärglast ei ole või seda ei ole võimalik kindlaks määrata; kui kolhoosil või tema õigusjärglastel puudub selleks vara.

- 4) kolhoosi poolt käesoleva seaduse jõustumise hetkeks tagastatud või kompenseeritud

ühistatud varatasaarvestatakse käesoleva paragrahvi 3. lõikes märgitud kompensatsioonidega.

(5) Kui õigustatud subjekt on talupidaja, on talu isikute ees eelisõigus saada kompensatsiooni natuuras.

(6) Eesti Vabariigi vastava seaduse alusel võib ühistatud varatagastada käesoleva seaduse paragrahv 17 lg. 2 sätestatud varem.

Paragrahv 15. Natsionaliseeritud maa tagastamine või kompenseerimise erisused

Natsionaliseeritud maavõimuudeloodusobjektide tagastamisel või kompenseerimisel rakendatakse käesolevat seadust, kui Eesti Vabariigi maaseadusest ei tulene teisiti.

Paragrahv 16. Õigusvastaselt võõrandatud varatagastamise või kompenseerimise avalduste esitamine ja arvestus

(1) Omandireformi õigustatud subjektidel on õiguse sitada õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise või kompenseerimise avaldusikuni 1991. a. 27. detsembrini. Avaldusele lisavad nad nendel olevad dokumendid vara kuuluvuse, koosseisu ja maksumuse kohta.

(2) Avalduste esitamise ja läbivaatamise ning tõendite esitamise ja hindamise korra määrab kindlaks Eesti Vabariigi Valitsus.

(3) Esitatud avalduste alusel koostab Eesti Vabariigi Valitsus endiste omanike ja vara registri.

Paragrahv 17. Õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamine ja kompenseerimise kord

(1) Vastavalt käesoleva seaduse paragrahv 16 lg. 3 märgitud registrisse kantud varamaksumusele, mille kindlaks määramise korra kehtestab paragrahv 11 lg.

2 järgi Eesti Vabariigi Ülemnõukogu, antakse omandireformi õigustatud subjektidele Eesti Panga poolt väljastatud nimelise ja parandatud väärtpaber. Nimetatud väärtpaberit ei anta ühistatud varade kompenseerimisel kolhoosivõimu juriidilise isiku poolt käesoleva seaduse paragrahv 14 lg. 3 punktides 1 ja 2 sätestatud juhtudel.

(2) Õigusvastaselt võõrandatud varatagastatakse pärast endiste omanike ja vara registri koostamist Eesti Vabariigi Valitsuse või kohaliku omavalitsuse täitevorgani otsusel käesoleva paragrahvi 1. lõikes märgitud väärtpaberil alusel käesoleva seaduse paragrahv 12 sätteid järgides.

(3) Õigusvastaselt võõrandatud vara kompenseeritakse käesoleva paragrahvi 1. lõikes märgitud väärtpaberivahetamise kaudu aktsiate või muu erastamisele kuuluva vara vastu võimuul viisil.

(4) Kompenseerimise viisi ja korra määrab kindlaks Eesti Vabariigi Ülemnõukogu.

(5) Omandireformi õigustatud subjektiks oleval isikul ei ole õigust nõuda õigusvastaselte võõrandatud varatagastamist või kompensatsioonidele vara osas, mis on talle juba tagastatud või kompenseeritud.

(6) Isikutele, kelle vara võõrandati repressioonidest või kes olid sunnitud vara ära andma võimajätmareale repressioonihutõttu, ametiisiku omavolilise baseadusliku otsusealusel, tagastatakse või kompenseeritakse omandireformi objektiks olev õigusvastaselte võõrandatud varapärast rehabiliteerimistunnistuse või võõrandamise õigusvastasust tõendava kohtuotsuse esitamist. Nimetatud isikud peavad pöörduma kohtusse või vastavasse riigiorganisse kohtuotsuse või rehabiliteerimistunnistusesaamiseks kõukujooksul käesoleva seaduse vastuvõtmisest.

(7) Eesti Vabariigi Ülemnõukogul on kohustus taastada rehabiliteerimise või vara võõrandamise õigusvastasuse tõendamise lihtsustatud korra.

Paragrahv 18. Tehingud õigusvastaselte võõrandatud varaga ja vastutus selle vara säilimise eest

(1) Kuni omandireformi objektiks oleva õigusvastaselte võõrandatud vara tagastamise küsimuse otsustamiseni on riigi- ja kohaliku omavalitsuse organitel ning teistel juriidilistel ja füüsilistel isikutel, kelle omanduses või valduses vara on, keelatud vara omandivormi muuta, kui käesolevast seadusest tulene teisiti. Seda keeldu rikkuvad tehingud on kehtetud.

(2) Käesoleva paragrahvi 1. lõikes märgitud vara omanikud ja valdajad on kohustatud tagama vara säilimise. Kui seda kohustust ei täideta, peavad nad hüvitama kahju.

Paragrahv 19. Õigusvastaselte võõrandatud varatagastamise või kompenseerimisega seotud vaidluste lahendamine

Õigusvastaselte võõrandatud varatagastamisest või kompenseerimisest tulenevad vaidlused lahendatakse kohtu korras.

III. Munitsipaliseerimine

Paragrahv 20. Munitsipaliseerimise mõiste

Munitsipaliseerimine käesoleva seaduse tähenduses on omandireformi käigus riigi omanduses oleva vara üleandmine valla, alevi, linna, vabariikliku linna või maakonna omandusse (edaspidi munitsipaalomandusse) või nimetatud omavalitsusüksuste ühisesse omandusse koos edaspidise erastamiskohustusega või ilma selleta.

Paragrahv 21. Munitsipaliseerimise objekt

(1) Munitsipaliseerimise objekt on riigi omanduses oleva vara, mis asub vastava valla, alevi, linna, vabariikliku linna või maakonna territooriumil ja mis ei ole vajalik Eesti Vabariigi kaitse- ja majandusliku arengu tagamiseks ning mille erastamist ei ole ette nähtud riiklike erastamisprogrammide alusel. Munitsipaliseerimisele mittekuuluvat vara nimekirja kinnitab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidium.

(2) Maa ja muude loodusobjektide munitsipaliseerimine toimub Eesti Vabariigi maaseaduses sätestatud tingimustel ja korras.

Paragrahv 22. Munitsipaliseerimise subjektid

(1) Munitsipaliseerimise õigustatud subjekt on valla, alevi, linna, vabariikliku linna ja maakonna omavalitsuse volikogu, kellele on õigus nõuda tema territooriumil asuva riigi omanduses oleva munitsipaliseerimisele kuuluvat vara üleandmist munitsipaalomandusse. Kuni valla, alevi või linna omavalitsusliku staatuse juriidilise tunnustamiseni Eesti Vabariigi seadusega ettenähtud korras on munitsipaalomandusse antav vara suhtes õigustatud subjekt vastav küla-, alevi- või linnanõukogu, kes võib nõuda nende territooriumil asuva vara üleandmist teise tasandi kohaliku omavalitsuse haldusse.

(2) Munitsipaliseerimise kohustatud subjekt on need riigiorganid, kes on kohustatud seaduses sätestatud tingimustel ja korras üleandma riigi omanduses oleva vara munitsipaalomandusse, samuti teise tasandi kohaliku omavalitsuse volikogu, kes on kohustatud vastavalt käesoleva seaduse paragrahvi 25 punktile 4 nende haldusesse antud vara üleandma esmas tasandi omavalitsuse organitele.

Paragrahv 23. Munitsipaliseerimise kord

(1) Riigivaraantakse munitsipaalomandusse käesoleva seaduse kohaselt tasuta Eesti Vabariigi Valitsuse otsusealusel ja Eesti Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud korras.

(2) Kohaliku omavalitsuse volikogu võib taotleda munitsipaalomandusse antava vara üleandmist etapiviisiliselt vastavalt kohaliku omavalitsuse valmisolekule asuda munitsipaalomandusse antavat vara valdama, kasutama ja kasutama.

Paragrahv 24. Omandiõiguse üleminek vara munitsipaliseerimisel

(1) Riigi vara üleandmine munitsipaalomandusse vormistatakse kohaliku omavalitsuse organi ja Eesti Vabariigi Valitsuse määratud riigivõlgtegevuse organi poolt allakirjutatud aktiga.

Omandiõiguse üleantava vara üleandmine ülenimetatud akti allakirjutamise hetkest.

(2) Käesoleva paragrahvi 1. lõikes nimetatud akti allakirjutamise hetkest lähevad kohaliku omavalitsuse organile üle kõik seni sõlmitud lepingutest tulenevad õigused ja kohustused.

Paragrahv 25. Teisetasandi kohaliku omavalitsuse organ esmas tasandi munitsipaalomandi haldajana Kuni valla, alevi või linn omavalitsusliku staatuse juriidilise tunnustamiseni võtab nende munitsipaalomandusse üleantava vara vastavalt haldab seda teisetasandi kohaliku omavalitsuse täitevorgan, kes:

1) võib nimetatud vara võõrandada, tasuta eestvõtteta kasutusse anda vastavalt küla-, alevi- või linnanõukogu otsusel;

2) võib reorganiseerida või likvideerida ettevõtteid, asutusi või muid organisatsioone vastavalt küla-, alevi- või linnanõukogu otsusel;

3) on kohustatud tagama nimetatud vara säilimise ja kasutamise küla, alevi või linna huvidest lähtudes;

4) on kohustatud nimetatud vara üle andma valla, alevi või linnavolikogule kolme kuu jooksul, arvates valla, alevi või linna nõude esitamise päevast pärast tema omavalitsusliku staatuse tunnustamist.

Paragrahv 26. Maakonna omandusse antav vara

(1) Maakonna munitsipaalomandusse annab riikainult selle vara, mis on vajalik maakonna omavalitsuse organitegevuseks ning maakonna elanike ühisteks vajadusteks.

(2) Kohaliku omavalitsuse esmas tasandi huve tuleb eelistada maakonna huvidele, kui ei ole kaalukat põhjust otsustada teisiti.

(3) Mitme esmatasandihaldusüksuse elanike ühisteks vajadusteks kasutatavaraüleandmisel munitsipaalomandusse tuleb eelistada mitmeesmatasandi omavalitsusüksuse ühist omandust maakonna omandusele.

Paragrahv 27. Õigusvastaselt võõrandatud vara munitsipaliseerimine

Kui õigusvastaselt võõrandatud vara antakse munitsipaalomandusse, läheb varatagastamiskohustus üle kohaliku omavalitsuse organile. Maakonnavalitsuse halduses olevaningvallale, alevile või linnale üleandmiseks määratud vara tagastab maakonnavalitsuse endisele omanikule seaduses ettenähtud korras, käesolevaseaduse paragrahvis 25 punktis 1 toodud piirangut sel juhul ei rakendata.

Paragrahv 28. Erastamiskohustusega munitsipaliseerimine

(1) Eesti Vabariigi Valitsus võib munitsipaliseerimisele kuuluva vara üleandmise otsuses ette näha vastava kohaliku organikohustuse erastada munitsipaalomandusse antav varamääratud tähtajal.

(2) Üldmääratud kohustuse täitmata jätmise korral läheb erastamiskohustusega munitsipaalomandusse antud vara tagasi riigi omandusse, kes viib erastamise ise läbi.

Paragrahv 29. Munitsipaalomandusse antud varaseniiste valdajate õiguslik seisund

Kohaliku omavalitsuse organid määravad neile üleantava vara seniste valdajate (ettevõtete, asutusteningmuude organisatsioonide) õigusliku seisundi kolme kuujooksul alates munitsipaalomandi õiguse tekkimise hetkest.

Paragrahv 30. Kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vara üleminek munitsipaalomandusse

(1) Kohaliku omavalitsuse organil on ostueesõigus kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonidening juriidiliste isikute omanduses oleva vara võõrandamisel, mis on vajalik kohaliku haldusüksuse elanikkonnasotsiaalseks ja kultuuriliseks teenindamiseks. Kui kohaliku omavalitsuse organ ei kasuta ostueesõigust, on tal nimetatud vara võõrandamisel õigus nõuda uuel omanikult vara senise sihtotstarbega kasutamist.

(2) Kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonidening teiste juriidiliste isikute omanduses oleva vara, mis on vajalik kohaliku haldusüksuse elanikesotsiaalseks ja kultuuriliseks teenindamiseks, antakse tasuta üle munitsipaalomandusse kohaliku omavalitsuse volikoguettepanekul Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsusel, kui selle vara omanik muudab varaseniiste sihtotstarbega kasutamist, halvendades sellega haldusüksuse elanike olukorda. Nimetatud vara nimekirja kinnitab kohaliku omavalitsuse volikogu, millest teatatakse vara senisele omanikule. Nimekirja kinnitamise päeval alates on tehingud nimekirja kantud varaga keelatud ja seda keeldu rikkuvad tehingud kehtetud.

Paragrahv 31. Vaidluste lahendamine seoses munitsipaliseerimisega

(1) Vaidlused seoses riigivara munitsipaalomandusse andmisega lahendatakse Eesti Vabariigi Valitsuse poolt määratud korras.

(2) Käesoleva paragrahvi 1. lõike kohaselt tehtud otsusega mittenõustumisel on õigus pöörduda kohtusse.

IV. Erastamine

Paragrahv 32. Erastamise mõiste

Erastamine on omandireformi käigus riigi ja munitsipaalomanduses oleva varatu eest võitasaandmine füüsiliste isikute omandusse või nende ühisesse omandusse.

Paragrahv 33. Erastamise objekt

(1) Erastamise objekt on riigi või munitsipaalomanduses oleva vara, mida ei ole vaja Eesti Vabariigi või kohaliku omavalitsusüksusesotsiaalse ja majandusliku arengutagamiseks jätta riigi või munitsipaalomandusse.

(2) Maaja muude loodusobjektide erastamine toimub Eesti Vabariigi maaseaduses sätestatud tingimustel ja korras.

Paragrahv 34. Erastamise subjektid

(1) Erastamise õigustatud subjektid on käesolevaseaduse paragrahvi 7 lg. 1 punktides 1–4 nimetatud isikud, samuti Eesti Vabariigi alalisel elaval füüsilised isikud või ainult nende isikute ühisel omandil põhinevad Eesti Vabariigis registreeritud aktsiaseltsid ja teised majandusühingud, kui aktsiaselts või majandusühing on moodustatud omanike vara ühendamise teel, mitte varem eksisteerinud juriidilise isiku vara osastamise teel.

(2) Erastamise õigustatud subjektid on käesolevaseaduse paragrahvis 39 märgitud isikud seaduses sätestatud tingimustel ja korras.

(3) Eesti Vabariigi seadusega võib erastatavara eri liikide puhul õigustatud subjektide ringi piirata või esitada neile lisatingimusi.

(4) Erastamise kohustatud subjektid on need riigi organid, kes on kohustatud seaduses ettenähtud tingimustel ja korras erastama riigi omanduses oleva vara, ning kohaliku omavalitsuse organid, kes on kohustatud käesolevaseaduse paragrahvis 28 sätestatud juhul erastama munitsipaalomandusse antud vara.

Paragrahv 35. Erastamise korraldamine

(1) Eesti Vabariigi Valitsus korraldab riigi omanduses oleva vara erastamist ja määrab kindlakserastatavad objektid, kui Eesti Vabariigi seaduses ei ole ette nähtud teisiti.

(2) Munitsipaalomanduses oleva vara erastamist korraldab valla, alevi, linna, vabariikliku linna või maakonna valitsus.

(3) Vara erastatakse etapiviisiliselt objektide erisusi arvestades Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt kehtestatud tingimustel ja korras.

Paragrahv 36. Erastamise viisid

(1) Erastamise peamine viis on varamüüki õigusvastaselt võõrandatud vara kompenseerimisel välja antud väärtpaberite ja rahvakapitali obligatsioonide eest.

(2) Erastatavat varamüüki algsel viisil, mis ei ole vastuolus Eesti Vabariigi seadustega.

(3) Eesti Vabariigi seadusega võidakse ette näha peale müügi ka muid erastamise viise.

Paragrahv 37. Rahvakapitali obligatsioonid

(1) Eestis alaliselt elavatele isikutele antakse rahvakapitali obligatsioonid, mille väljaandmise tingimused ja korraningiväärtuse määramise alused kehtestab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu.

(2)Rahvakapitali obligatsioonid on nimelised ja pändatavad. Neid saab kasutada ainult erastatava vara ostmisel.

Paragrahv 38. Ostueesõigused vara erastamisel

(1)Varaerastamisel on ostueesõigusvastavalkäesoleva seaduseparagrahvidele17ja37väljaantudväärtpaberi ja obligatsiooni omanikul.

(2) Eesti Vabariigi Valitsus või kohaliku omavalitsuse organ võib anda ostueesõiguse erastatava ettevõtte või selle allüksuse töötajatele ettevõtte või selle allüksuse valdusesoleva vara suhtes, kohalikele elanikele antud haldusterritooriumil erastatava vara suhtes või erastatava vara lepingujärgsele kasutajale.

Paragrahv 39. Välismaalaste osavõtt erastamisest

(1) Välisriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning nende kapitalil põhinevad juriidilised isikud (edaspidi välismaalased) võivad osta Eesti Vabariigis erastamise käigus müüdavat vara. Välismaalase näsitatakse käesolevas paragrahvis ka neid Eesti Vabariigis registreeritud aktsiaseltse ja muud majandusühinguid, mille aktsionäride või osanike hulgas on välismaalasi.

(2) Eesti Vabariigi Riigivaraamet koos kohaliku omavalitsuse organiga koostab erastatava vara nimekirja, mida kavatakse müüa välismaalastele, ning esitab selle kinnitamiseks Eesti Vabariigi Ülemnõukogule.

(3) Välismaalane peab oma soovist teatama Eesti Vabariigi Riigivaraametile Eesti Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud korras.

(4) Eesti Vabariigi Riigivaraamet peab välismaalaste registrit ning korraldab neile koos Eesti Pangaga Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt kinnitatud objektide müükikaks oksjoni, äriideede konkursi või aktsiate müümise teel.

(5) Varamüüakse välismaalastele ainult vabalt konverteeritava valuuta eest.

(6) Oksjoni, äriideede konkursi ja aktsiate müügi läbiviimise toimub Eesti Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud korras.

(7) Eelisõigus vara erastamisel on muudel võrdsetel tingimustel nendel välisriikide kodanikel ning kodakondsuseta isikutel, kes olid 1940. a. 16. juuni seisuga Eesti Vabariigi kodanikud, ja nende otsestel järeltulijatel.

Paragrahv 40. Kooperatiivsete või ühiskondlike organisatsioonide vara erastamine

(1) Eesti Vabariigi Ülemnõukogu võib oma otsusega kohustada kooperatiivset, riiklik-kooperatiivset või ühiskondlikku organisatsiooni erastama nende omanduses olevat varakäesolevas seaduses või muus Eesti Vabariigi seaduses kehtestatud korras.

(2) Kolhoosi vara andmine eraomandusse tasu eest või tasuta toimub ainult käesolevas seaduses jaselle seaduse alusel vastuvõetud normatiivaktides sätestatud korras.

Paragrahv 41. Vaidluste lahendamine seoses erastamisega

(1) Vaidlused seoses riigi või munitsipaalomandusesoleva vara erastamisega lahendatakse Eesti Vabariigi Valitsuse poolt määratud korras, kui Eesti Vabariigi seaduses ei ole ette nähtud teisiti.

(2) Käesoleva paragrahvi 1. lõike kohaselt tehtud otsusega mittenõustumisel on õigus pöörduda kohtusse.

V. Taasriigistamine

Paragrahv 42. Vara taasriigistamine

(1) Vara taasriigistamine käesoleva seaduse tähenduses on tasuta üleantud riigivara tagastamine Eesti Vabariigi omandusse kooperatiivsete, riiklik-kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide omandusest.

(2) Vara taasriigistamine toimub Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt määratud korras, kusjuures vaidlused seoses vara tagastamisega kuuluvad ühe poole hagi alusel lahendamisele kohtus.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu esimees A. Rüütel
Tallinn, 13. juunil 1991.